

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Remissvar över Renmarkskommitténs delbetänkande Jakt och fiske i renbetesland (SOU 2023:46)

LI2023/03401

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) är inte anmodat att yttra sig, men då mänskliga rättigheter är bärande i **delbetänkandet Jakt och fiske i renbetesland (SOU 2023:46)** yttrar institutet sig över delbetänkandet. Yttrandet sker inom ramen för institutets uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige, med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Yttrande

Kommitténs bedömning är enligt betänkandet att starka skäl talar för att åtminstone samebyar i Lappland har motsvarande rätt som Girjas sameby, det vill säga en ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske på statlig mark ovan odlingsgränsen. När det gäller Jämtlands och Dalarnas län är bedömningen en annan dvs. att någon ensamrätt till upplåtelser av småviltsjakt och fiske genom urminnes hävd inte bedöms föreligga. Bedömningen för Jämtlands län är dock förenad med osäkerhet. Samebyarna kan ha starkare rättigheter i vissa delar av länet. Även om någon rätt till upplåtelser inte har upparbetats genom urminnes hävd bedöms samebyarna i Jämtlands län ha en intrångsskyddad rätt till renskötsel, jakt och fiske på renbetesfjällen. Kommittén avstår från att ge den rättsliga analysen fullt genomslag i en tillfällig lagstiftning.

Ur ett människorättsperspektiv ifrågasätter institutet att delbetänkandet inte lämnar några genomgripande/skarpa förslag på en tillfällig reglering i enlighet

med den ensamrätt att upplåta jakt och fiske som Girjasdomen fastställt och den rättsliga analys som kommittén landat i. Kommittén motiverar sin försiktighet med att frågorna rör ett komplext område och spänner över ett vitt fält där olika hänsynstaganden gör sig gällande. För institutet framstår det som främmande för en statlig utredning att inte föreslå lagstiftningsförslag för att ett rättsområde är svårt och kräver omfattande överväganden. Ett sådant argument kan inte åsidosätta statens skyldighet att respektera, skydda och förverkliga mänskliga rättigheter. Institutet anser att kommittén borde ha presenterat förslag till en tillfällig reglering som syftar till att anpassa nationell lagstiftning till det rättsläge som Girjasdomen utifrån internationell rätt – inklusive ILO 169 och urfolksdeklarationen – ger uttryck för och som kommittén själv beskriver i betänkandet.

Institutet ser risker när utredningen avstår från att hantera brister i lagstiftningen och i stället indirekt överlåter till den rättskipande verksamheten att lösa ut frågorna. Det finns en risk för att allmänhetens förtroende för lagstiftningsprocessen och rättsstatens principer kan skadas. Dessutom läggs bördan på rättighetsbärarna – såsom samebyarna – att förverkliga och utkräva sina rättigheter genom stämningar i domstol. Institutet noterar att stämningar redan ingetts av fem samebyar och att detta kan få stora ekonomiska konsekvenser för staten, men framför allt för samebyarna.

Under utredningens gång har en tydlig polarisering, ett hårdare samtalsklimat samt hat och hot mot samer märkts. Mot denna bakgrund och i ljuset av den pågående Sanningskommissionen för det samiska folket spelar kommittén och regeringens hantering av kommitténs slutsatser en viktig roll för att minska förtroendeklyftan mellan det samiska folket och staten och säkerställa att lagstiftningen speglar Sveriges åtaganden gentemot urfolket samerna.

När det gäller de förslag till mindre justeringar och förtydliganden av befintlig lagstiftning som ändå lämnas har institutet ingen erinran.

Institutet ser att åtgärder utöver lagstiftningsändringar behövs för att tackla den bristande kunskap om samers rättigheter hos såväl allmänhet som i offentlig sektor och motverka rasistiska föreställningar och stereotyper.

Bilaga 3 och det fortsatta arbetet

Institutet betonar vikten av en noggrann genomgång och analys av Sveriges folkrättsliga åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter. Detta eftersom de förslag som lämnas ska vara förenliga med Sveriges folkrättsliga förpliktelser. Institutet välkomnar den analys som hittills gjorts (kap. 8) och hur den tycks ha informerat kommitténs ställningstaganden, bl.a. handlingsalternativen i bilaga 3. Institutet instämmer i kommitténs bedömning att alternativ som innebär exproprierande statliga åtgärder inte bör övervägas vidare då de inte bedöms vara förenliga med Sveriges folkrättsliga åtaganden. När det gäller de övriga förslagen i bilaga 3 väljer institutet i nuläget att inte uttala sig närmare, utan avvaktar utförligare analyser av deras konsekvenser för de mänskliga rättigheterna.

I delbetänkandet ska kommittén bedöma samebyarnas ensamrätt att upplåta jakt och fiske i förhållande till staten genom urminnes hävd. Kommittén konstaterar att det inte kan uteslutas att det kan finnas enskilda jägare eller fiskare, såväl samer utanför samebyarna som andra, vars förfäder har upparbetat en fiske- eller jakträtt genom urminnes hävd. Kommittén bedömer att de förslag som lämnas och i övrigt skissas inte får betydelse för denna rätt och att de eventuella rättigheter som enskilda personer har inte kommer att upphöra oavsett vem som har rådighet att upplåta småviltsjakt och fiske. Institutet anser att en tillfällig lagstiftning måste följas av reformer som säkerställer ett skydd av de upparbetade rättigheter till mark och resurser som tillkommer samer som inte är medlemmar i samebyar i enlighet med urfolket samernas mänskliga rättigheter.

Institutet står till kommitténs förfogande i det fortsatta arbetet.

Ärendets handläggning

Remissvaret har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren Matilda Wilhelm. Vid den slutliga handläggningen har också ställföreträdande direktör Charlotte Palmstierna samt utredarna Anna Rosenmüller Nordlander och Brittis Edman deltagit.

Fredrik Malmberg
Direktör